

Vrtnarske storitve, kmetijski in drugi izdelki ter oprema in stroji za vrtnarjenje

Vir: http://kraj.si/slovenija/blejsko_jezero/slo

Primeri okoljskih zahtev in meril

**Verzija 1.0
Januar 2018**

1. Predmet zelenega javnega naročanja

V skladu z 20. točko prvega odstavka 4. člena Uredbe o zelenem javnem naročanju (Uradni list RS, št. 51/17; v nadaljnjem besedilu: Uredba o ZeJN) mora naročnik okoljske vidike upoštevati, kadar so predmet naročanja vrtnarske storitve, kmetijski in drugi izdelki ter oprema in stroji za vrtnarjenje. Natančnejšo opredelitev teh predmetov določajo točke od 71 do 76 Priloge 1 Uredbe o ZeJN.

Ti primeri okoljskih zahtev in meril se uporabljajo, kadar so predmet javnega naročila izdelki za vrtnarjenje in vrtnarske storitve, in obsegajo naročanje za vzdrževanje javnih zelenih površin – izdelke in stroje za vrtnarjenje ter vrtnarske storitve, ki so potrebni za vzdrževanje javnih zelenih površin.¹ Pri tem so zagotovljene okoljske zahteve za naročanje glavnih izdelkov/elementov, ki se uporabljajo pri vzdrževanju nasadov – vrste rastlin, sredstva za izboljšanje tal, vrtnarski material in orodja, stroji (vrtne kosilnice, drobilniki) in namakalni sistemi – in za naročanje vrtnarskih storitev.

Okoljske zahteve in merila za vrtnarjenje in vrtnarske storitve se nanašajo na naslednje glavne izdelke in opremo, ki se uporabljajo pri vrtnarjenju:

- sredstva za izboljšanje tal,²
- okrasne rastline,³
- invazivne rastline,
- namakalne sisteme, ki niso namenjeni namakanju kmetijskih zemljišč (v nadaljnjem besedilu: namakalni sistem),
- vrtne stroje,
- mazivna olja in
- fitofarmaceutvska sredstva.

Okoljske zahteve in merila se nanašajo na naslednje vrste strojev za vrtnarjenje z motorji na gorivo, električnimi motorji, baterijami, ki se lahko polnijo, ali na ročni pogon:

- vrtne kosilnice, vključno s traktorskimi kosilnicami, in vertikulatorje,
- žage za dračje,
- verižne žage,
- kosilnice na nitko,
- obrezovalnike in škarje za živo mejo,
- pobiralnike listja in pihalnike listja,
- avtomatske kose,
- avtomatske motike,
- rotacijske kultivatorje,
- drobilnike za kompost.

2. Ključni okoljski vplivi

¹ Okoljske zahteve, ki primarno niso povezane z izvajanjem vrtnarskih storitev, so določene v sklopu drugih predmetov javnega naročanja (npr. uporaba lahkih in težkih vozil, uniforme za osebje), in sicer na EU oziroma nacionalni ravni. Okoljske zahteve, povezane z vrtnim pohištvom, so na voljo v sklopu okoljskih zahtev za pohištvo. Okoljske zahteve EU za zeleno javno naročanje so dostopne na spletni strani http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm. Na nacionalni ravni pa jih določa uredba, ki ureja zeleno javno naročanje, pri čemer so določeni tudi primeri okoljskih zahtev za določene skupine predmetov javnega naročanja.

² Sredstvo za izboljšanje tal je snov, ki se občasno vnaša v tla za izboljšanje plodnosti in vključuje snovi, kot so kompost, gnojila in stelja ali zastirka ekološkega izvora.

³ V skladu s 65. točko Priloge 1 Uredbe o ZeJN je okrasna rastlina domorodna ali tujerodna rastlina, ki jo človek zasadi v okrasne namene.

- Onesnaženje tal in vode, eutrofikacija,⁴ bioakumulacija⁵ in biomagnifikacija nevarnih snovi z negativnimi in celo strupenimi vplivi na okolje zaradi nepravilne uporabe fitofarmaceutskih sredstev in gnojil ter uporabe strupenih mazivnih olj;
- čezmerna uporaba dejansko neobnovljivih virov, kot je šota, v sredstvih za izboljšanje tal;
- velika poraba pitne vode;
- velika količina organskih odpadkov;
- velika količina odpadne embalaže;
- hrup in onesnaženje ozračja zaradi vrtnih strojev, uporabljenega goriva;
- prevozi.

3. Pristop k ZeJN

- Uporabljajte kompost iz ločeno zbranih odpadkov kot sredstvo za izboljšanje tal in gnojilo z visokim nadzorom kakovosti.
- Preprečite uporabo šote kot sredstva za izboljšanje tal.
- Omejite tveganje v zvezi s fitofarmaceutskimi sredstvi in uporabljajte metode varstva rastlin z majhnim tveganjem iz pravilnika, ki ureja integrirano varstvo rastlin pred škodljivimi organizmi,⁶ in upoštevajte omejitve iz Pravilnika o pravilni uporabi fitofarmaceutskih sredstev.⁷
- Uporabljajte (kadar je le mogoče) vodo, ki ni za pitje, namestite namakalne sisteme z manjšo porabo vode (npr. kapljični namakalni sistem) in uvedite različne ukrepe za zmanjšanje porabe vode, kot so prekrivanje s steljo ali zastirko, razporeditev rastlin v skladu z njihovimi potrebami po vodi ali izbira okrasnih rastlin, ki so vzgojene ali donegovane v lokalnih klimatskih in talnih razmerah.⁸
- Naročajte predvsem okrasne rastline, ki so vzgojene ali donegovane v lokalnih klimatskih in talnih razmerah.
- Zagotovite ločeno zbiranje odpadkov in predelavo organskih odpadkov za kompostiranje in prekrivanje s steljo ali zastirko.
- Naročajte izdelke, ki se dostavljajo brez embalaže ali v reciklirani embalaži in embalaži, ki se lahko kompostira, ponovno uporabi, reciklira ali biološko razgradi.
- Pri okrasnih rastlinah, ki se jih vzgaja ali doneguje v gojitvenih ploščah, dajte prednost dobavi v gojitvenih ploščah pred individualnimi lončki oziroma posodami.
- Uporabljajte stroje z nizko ravno hrupa, majhno emisijo in nizko porabo, skupaj z okolju prijaznejšim gorivom.
- Za stroje za vrtnarjenje uporabljajte lahko biološko razgradljiva in ne potencialno bioakumulativna maziva ali regenerirana olja.
- Dela naj opravlja ustrezno strokovno usposobljen kader (ustrezna predhodna strokovna izobrazba in nadaljnja strokovna usposabljanja).
- Ukrepajte glede invazivnih rastlin in živali.

⁴ Eutrofikacija je proces, v katerem postanejo vodna telesa (kot so jezera, rečna ustja ali počasni tokovi) prebogata s hranili, kar povzroči čezmerno rast rastlin (alg, nadležnega rastlinskega plevela). Ko ta povečana rast rastlin zamre in se razgradi, se zmanjša količina v vodi raztopljenega kisika, kar lahko povzroči pomor vodnih organizmov (na primer rib). Hranila lahko izvirajo iz številnih antropogenih (človeških) virov, kot so gnojila, ki se nanašajo na polja, zaradi erozije tal, nalaganja dušika iz ozračja, izpustov iz čistilnih naprav in neobdelanih mestnih odplak.

⁵ Bioakumulacija nastane, kadar organizem absorbira strupeno snov v obsegu, ki presega izločanje ali biološko razgradnjo snovi. Biomagnifikacija je povečanje koncentracije snovi, ki nastane v prehranski verigi zaradi: energetske prehranske verige in nizke stopnje izločanja/razgradnje (ali ker ni izločanja/razgradnje) snovi. Čeprav se izraz včasih zamenjuje z »bioakumulacijo«, je med njima pomembna razlika. Bioakumulacija nastane v organizmu, biomagnifikacija pa se pojavi na trofičnih ravneh (prehranska veriga).

⁶ Metode varstva rastlin z majhnim tveganjem ureja 5. člen Pravilnika o integriranem varstvu rastlin pred škodljivimi organizmi (uradni list RS, št. 43/14).

⁷ Pravilnik o pravilni uporabi fitofarmaceutskih sredstev (Uradni list RS, št. 71/14)

⁸ Okrasna rastlina je vzgojena v lokalnih klimatskih in talnih razmerah takrat, ko je v lokalnih razmerah razmnoževana in gojena do prodaje. Okrasna rastlina je donegovana v lokalnih klimatskih in talnih razmerah, ko je razmnožena v drugih klimatskih in talnih razmerah ter gojena do prodaje v lokalnih razmerah. Pri sezonskih rastlinah je to dva meseca, pri trajnicah dve leti in pri lesnatih rastlinah vsaj dve leti.

4. Cilji iz Uredbe o zelenem javnem naročanju

Naročnik mora javno naročilo, ki vključuje predmet iz 20. točke prvega odstavka 4. člena te uredbe, oddati tako, da se v posameznem naročilu izpolnijo tisti cilji, ki so v nadaljevanju določeni za ta predmet:

- delež okrasnih rastlin, ki so prilagojene lokalnim razmeram gojenja, znaša najmanj 70 %, in pri tem ni dopustno naročati invazivnih tujerodnih vrst okrasnih rastlin;
- delež okrasnih medonosnih rastlin znaša najmanj 25 %;
- delež namakalnih sistemov, ki niso namenjeni namakanju kmetijskih zemljišč in so prilagodljivi glede količine vode, ki se porazdeljuje po območjih, znaša najmanj 60 %;
- delež namakalnih sistemov, ki niso namenjeni namakanju kmetijskih zemljišč in uporabljajo deževnico, znaša najmanj 25 %.

5. Okoljske zahteve in merila

5.1. Izdelki za nakup okrasnih rastlin in dreves

5.1.1 Tehnične specifikacije	
Naročnik v tehničnih specifikacijah poleg ostalih zahtev, ki se nanašajo na predmet javnega naročila ali posameznega sklopa, določi:	
1.	<p>Vsaj [70 + X] odstotkov okrasnih rastlin mora biti prilagojenih lokalnim razmeram gojenja (npr. kislost tal, povprečne padavine, razpon temperature v letu itd.). Okrasne rastline ne smejo škodovati za invazivno tujerodno vrsto. Najmanj 25 odstotkov okrasnih rastlin mora biti medonosnih.</p> <p>Način dokazovanja: Ponudnik mora k ponudbi priložiti seznam vseh vrst rastlin, ki jih predlaga za dobavo, skupaj s cenami in skupnim številom enot, ki jih dobavi. Pri številu enot posamezne vrste, ki jih dobavi, mora navesti število enot, ki so vzgojene ali donegovane v lokalnih klimatskih in talnih razmerah.</p> <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
2.	<p>Če so rastline dostavljene v gojitvenih ploščah ali posodah, morajo biti gojitvene plošče ali posode ponovno uporabljive ali biološko razgradljive. Če se lahko gojitvene plošče in posode za rastline ponovno uporabijo, jih mora podjetje po sajenju rastlin/dreves vzeti nazaj. Če so posode za rastline biološko razgradljive:</p> <ul style="list-style-type: none">– morajo biti v celoti izdelane iz biološko razgradljivih snovi, tj. snovi, ki se lahko kompostirajo, kot so slama, pluta, lesna moka ali koruzni škrob;– ne smejo vsebovati plastičnih materialov, plastifikatorjev ali biocidnih snovi, ki so na primer v biocidih ali konzervansih. <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none">– izjavo, da bo okrasne rastline dostavil brez embalaže, če pri dostavi ne uporablja gojitvenih plošč ali posod ali druge embalaže oziroma– izjavo, da bo pri dobavi izpolnil zahtevo, v primeru biološko razgradljivih posod pa tudi seznam njihovih sestavin in ustreznih deležev sestavin⁹ ali– potrdilo, da ima blago znak za okolje tipa I, ali

⁹ Naročnik mora na lastne stroške pregledati ustrezno dokumentacijo, vključno z evropskimi ali nacionalnimi standardi, da na podlagi seznama sestavin izdelka in ustreznih deležev sestavin, ki so jih predložili ponudniki, ugotovi, ali so posode biološko razgradljive.

	<ul style="list-style-type: none"> – potrdilo, da je blago biološko razgradljivo in primerno za kompostiranje v skladu s standardom EN 13432:2000 ali enakovrednim standardom, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
3.	<p>Okrasne rastline, ki so vzgojene ali donegovane v lokalnih razmerah, dobavljajte v gojitvenih ploščah ali posodah, v katerih so vzgojene ali donegovane.</p> <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri dobavi blaga zahtevo izpolnil. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
5.1.2 Posebna določila pogodbe o izvedbi naročila	
Naročnik med pogodbeno določila vključi določilo:	
1.	V primeru, da ponudnik ne izpolnjuje pogodbenih obveznosti na način, predviden v pogodbi o izvedbi javnega naročila, naročnik od te pogodbe odstopi.

5.2. Sredstva za izboljšanje tal

5.2.1 Tehnične specifikacije	
Naročnik v tehničnih specifikacijah poleg ostalih zahtev, ki se nanašajo na predmet javnega naročila ali posameznega sklopa, določi:	
1.	<p>Sredstva za izboljšanje tal, ki se pri izvajanju storitve uporabljajo za gnojenje, ne smejo vsebovati šote ali mulja iz čistilnih naprav.</p> <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, in navesti podrobno sestavo izdelka in izvor organske snovi, ali – potrdilo, da ima blago znak za okolje tipa I, ali – potrdilo neodvisne akreditirane ustanove ali – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
2.	<p>Vsebnost organske snovi mora izvirati iz predelave oziroma ponovne uporabe odpadkov (kot je opredeljeno v Direktivi Sveta 2006/12/ES z dne 5. aprila 2006 o odpadkih in njeni Prilogi I).</p> <p>Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, in navesti podrobno sestavo izdelka in izvor organske snovi, ali – potrdilo, da ima blago znak za okolje tipa I, ali – potrdilo neodvisne akreditirane ustanove ali – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
3.	Mulj, ki ni iz odplak, je dovoljen le, če je opredeljen kot eden od naslednjih odpadkov v skladu s seznamom odpadkov EU: ¹⁰

¹⁰ Seznam odpadkov EU določa Odločba Komisije 2001/118/ES z dne 16. januarja 2001 o spremembi Odločbe 2000/532/ES glede seznama odpadkov, in če niso mešani z odplakami ali muljem zunaj določenega proizvodnega procesa (UL L št. 47 z dne 16. februarja 2001, str. 1).

	<ul style="list-style-type: none"> – 020305 – mulj iz čiščenja odpadne vode na kraju nastanka pri pripravi in predelavi sadja, zelenjave, žitaric, jedilnih olj, kakava, kave, čaja in tobaka, ali iz proizvodnje konzerv, kvasa in ekstrakta iz kvasa ali iz proizvodnje in fermentacije melase; – 020403 – mulj iz čiščenja odpadne vode na kraju nastanka pri proizvodnji sladkorja; – 020502 – mulj iz čiščenja odpadne vode na kraju nastanka v industriji mlečnih izdelkov; – 020502 – mulj iz čiščenja odpadne vode na kraju nastanka v pekarski in slašičarski industriji; – 020705 – mulj iz čiščenja odpadne vode na kraju nastanka pri proizvodnji alkoholnih in brezalkoholnih pijač (razen kave, čaja in kakava). <p>Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, in navesti podrobno sestavo izdelka in izvor organske snovi, ali – potrdilo, da ima blago znak za okolje tipa I, ali – potrdilo neodvisne akreditirane ustanove, ali – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>																								
4.	<p>Največje koncentracije težkih kovin v odpadkih pred obdelavo¹¹ (mg/kg teže suhe snovi) morajo izpolnjevati zahteve glede nevarnih snovi, navedene v nadaljevanju. V končnem izdelku mora biti vsebnost naslednjih elementov nižja od vrednosti, navedenih v nadaljevanju, izmerjena glede na težo suhe snovi:</p> <table border="1" data-bbox="367 936 831 1346"> <thead> <tr> <th>Element</th> <th>Koncentracija težkih kovin – teže suhe snov (mg/kg)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>Zn</td><td>300</td></tr> <tr><td>Cu</td><td>100</td></tr> <tr><td>Ni</td><td>50</td></tr> <tr><td>Cd</td><td>1</td></tr> <tr><td>Pb</td><td>100</td></tr> <tr><td>Hg</td><td>1</td></tr> <tr><td>Cr</td><td>100</td></tr> <tr><td>Mo (*)</td><td>2</td></tr> <tr><td>Se (*)</td><td>1.5</td></tr> <tr><td>As (*)</td><td>10</td></tr> <tr><td>F (*)</td><td>200</td></tr> </tbody> </table> <p>Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, in navesti podrobno sestavo izdelka in izvor organske snovi, ali – potrdilo, da ima blago znak za okolje tipa I, ali – potrdilo neodvisne akreditirane ustanove ali – poročilo o preskusih, izvedenih v skladu s standardom EN 13650, ISO 16772 ali enakovrednim standardom, ki dokazuje, da so zahteve izpolnjene, ali – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>	Element	Koncentracija težkih kovin – teže suhe snov (mg/kg)	Zn	300	Cu	100	Ni	50	Cd	1	Pb	100	Hg	1	Cr	100	Mo (*)	2	Se (*)	1.5	As (*)	10	F (*)	200
Element	Koncentracija težkih kovin – teže suhe snov (mg/kg)																								
Zn	300																								
Cu	100																								
Ni	50																								
Cd	1																								
Pb	100																								
Hg	1																								
Cr	100																								
Mo (*)	2																								
Se (*)	1.5																								
As (*)	10																								
F (*)	200																								
5.	<p>Pri sredstvih za izboljšanje tal, ki se uporabljajo za gnojenje, mora biti v končnem izdelku vsebnost stekla, kovin in plastike (vsota posameznih deležev), izmerjena glede na težo suhe snovi, manjša od pol odstotka.</p>																								

¹¹ Podatki v zvezi s prisotnostjo teh elementov so potrebni samo za izdelke, ki vsebujejo material iz industrijskih postopkov.

	<p>Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, in navesti podrobno sestavo izdelka in izvor organske snovi, ali – potrdilo, da ima blago znak za okolje tipa I, ali – potrdilo neodvisne akreditirane ustanove, ali – poročilo o preskusih, izvedenih v skladu s standardom EN 13650, ISO 16772 ali enakovrednim standardom, ki dokazuje, da so zahteve izpolnjene, ali – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
6.	<p>V sredstvu za izboljšanje tal, ki se uporablja za gnojenje, koncentracija skupnega dušika v izdelku (po teži) ne sme presegati 3 %, anorganski dušik pa ne sme presegati 20 % skupnega dušika (ali organski dušik \geq 80 %).</p> <p>Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, in navesti podrobno sestavo izdelka in izvor organske snovi, ali – potrdilo, da ima blago znak za okolje tipa I, ali – potrdilo neodvisne akreditirane ustanove, ali – poročilo o preskusih, izvedenih v skladu s standardom EN 13650, ISO 16772 ali enakovrednim standardom, ki dokazuje, da so zahteve izpolnjene, ali – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
7.	<p>Sredstva za izboljšanje tal, ki se uporabljajo za gnojenje, ne smejo imeti neželenih učinkov na klitje rastlin ali poznejšo rast in morajo vsebovati najmanj 25 % suhe snovi po teži in najmanj 20 % organske snovi na težo suhe snovi.</p> <p>Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, in navesti podrobno sestavo izdelka in izvor organske snovi, ali – potrdilo, da ima blago znak za okolje tipa I, ali – potrdilo neodvisne akreditirane ustanove, ali – poročilo o preskusih, izvedenih v skladu s standardom EN 13650, ISO 16772 ali enakovrednim standardom, ki dokazuje, da so zahteve izpolnjene, ali – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
8.	<p>Sredstva za izboljšanje tal, ki se uporabljajo za gnojenje, ne smejo presegajo največjih ravni primarnih patogenov:</p> <ul style="list-style-type: none"> – salmonela: v 25 g izdelka je ni; – jajčeca helmintov: v 1,5 g izdelka jih ni; – E. coli: < 1000 MPN/g (MPN: najverjetnejša številka). <p>Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, in navesti podrobno sestavo izdelka in izvor organske snovi, ali – potrdilo, da ima blago znak za okolje tipa I, ali – potrdilo neodvisne akreditirane ustanove ali – poročilo o preskusih, izvedenih v skladu s standardom EN 13650, ISO 16772 ali

	<p>enakovrednim standardom, ki dokazuje, da so zahteve izpolnjene, ali</p> <ul style="list-style-type: none"> – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
5.2.2 Posebna določila pogodbe o izvedbi naročila	
Naročnik med pogodbeno določila vključi določilo:	
1.	V primeru, da ponudnik ne izpolnjuje pogodbenih obveznosti na način, predviden v pogodbi o izvedbi javnega naročila, naročnik od te pogodbe odstopi.

5.3. Namakalni sistemi

5.3.1 Tehnične specifikacije	
Naročnik v tehničnih specifikacijah poleg ostalih zahtev, ki se nanašajo na predmet javnega naročila ali posameznega sklopa, določi:	
1.	<p>Namakalni sistem mora uporabljati deževnico in biti prilagodljiv glede količine vode, ki se porazdeljuje po območjih. Imeti mora nastavljive časomerilce za programiranje obdobja zalivanja in vlagomere, ki merijo vlažnost tal in samodejno ustavijo namakanje, kadar je stopnja vlažnosti tal dovolj visoka (na primer po dežju).</p> <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
5.3.2 Merilo za oddajo javnega naročila	
Za razvrstitev ponudb naročnik poleg cene ali stroškov in morebitnih drugih meril določi:	
1.	<p>Merilo »voda iz lokalno recikliranih virov«.</p> <p>Ponudba z namakalnim sistemom, ki zbira in uporablja vodo iz lokalno recikliranih virov, kot so deževnica, podzemna voda in filtrirana siva voda, se točkuje z dodatnimi točkami na način, ki ga predvidi naročnik. Delež tega merila v razmerju do ostalih meril in smernice na podlagi lastnosti razpoložljivih vodnih virov, ki so značilne za podnebje in lokacijo namakalnega sistema, v razpisni dokumentaciji določi naročnik.</p> <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da je merilo izpolnjeno. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje merilo.</p>
5.3.2 Posebna določila pogodbe o izvedbi naročila	
Naročnik med pogodbeno določila vključi določilo:	
1.	V primeru, da ponudnik ne izpolnjuje pogodbenih obveznosti na način, predviden v pogodbi o izvedbi javnega naročila, naročnik od te pogodbe odstopi.

5.4. Stroji za vrtnarjenje

5.4.1 Tehnične specifikacije	
Naročnik v tehničnih specifikacijah poleg ostalih zahtev, ki se nanašajo na predmet javnega naročila ali posameznega sklopa, določi:	
1.	<p>Če ima stroj motor z notranjem zgorevanjem, mora biti ta zasnovan tako, da lahko deluje na eno ali več naslednjih vrst goriva:</p> <ul style="list-style-type: none"> – neosvinčeni bencin z vsebnostjo benzena < 1,0 % volumenskega deleža, – bencin alkilat, – dizelsko olje razreda A ali

- motorno gorivo na osnovi bigoriva.

Način dokazovanja

Ponudnik mora k ponudbi priložiti:

- izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, ali
- potrdilo, da ima blago znak za okolje tipa I, ali
- potrdilo neodvisne akreditirane ustanove, ali
- tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali
- ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene.

Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.

2. Raven emisije hrupa stroja mora biti nižja od naslednjih ravni hrupa:

Stroj	Podrobnosti	Največja dovoljena vrednost ravni zvočne moči LWA (dB/1pW)
Vrtne kosilnice (vključno s traktorskimi kosilnicami)	L ≤ 50 cm	92
	50 < L ≤ 120 cm	96
	L > 120 cm (L = širina košnje)	101
Stroji za pometanje	Motor z notranjim zgorevanjem (P = čista nazivna moč v kW)	97 + 2 lg P
Rezalniki za dračje	P ≤ 1,5 kW	105
	P > 1,5 kW (P = čista nazivna moč v kW)	108
Verižne žage	Električni motor z notranjim zgorevanjem (P = čista nazivna moč v kW)	102 106 + 2 P
Kosilnice na nitko	Električni motor z notranjim zgorevanjem	92
		102
Obrezovalniki in škarje za živo mejo	Električni motor z notranjim zgorevanjem	94
		101
Pobiralniki listja	Električni motor z notranjim zgorevanjem	97
		102
Pihalniki listja	Električni motor z notranjim zgorevanjem	97
		103
Avtomatske kose	P ≤ 1,5 kW P > 1,5 kW (P = čista nazivna moč v kW)	105
		108
Avtomatske motike		91
Rotacijski kultivatorji		91

Način dokazovanja

Ponudnik mora k ponudbi priložiti:

- izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, ali
- oznako CE, navedbo zjamčene ravni zvočne moči in izjavo EC o skladnosti, ali
- potrdilo neodvisne akreditirane ustanove ali
- poročilo o preskusih glede oddajanja hrupa v skladu z zahtevami iz Direktive (2000/14/ES) o hrupu opreme, ki se uporablja na prostem, ali
- tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali
- ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene.

Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.

3.	<p>Za stroje se lahko uporabljajo biološko razgradljiva motorna mazivna olja (za dvotaktne motorje) ali regenerirana motorna mazivna olja (za štiritaktne motorje).</p> <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, ali – izjavo EC o skladnosti ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
4.	<p>V štiritaktnih motorjih poraba goriva pri 50-odstotni obremenitvi ne sme presegati 500 g/kWh goriva, merjeno v skladu z ISO 8178 ali enakovrednim standardom.</p> <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, ali – potrdilo, da ima blago znak za okolje tipa I, ali – potrdilo neodvisne akreditirane ustanove, ali – potrdilo, da je bil stroj preskušen skladu z ISO ali enakovrednim standardom, ali – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
5.	<p>Zasnova stroja mora omogočati ponovno polnjenje in čiščenje brez razlitja ali uhajanja goriva. Med običajnim čiščenjem olje ne sme uhajati, motor pa je zasnovan tako, da omogoča zamenjavo olja brez razlitja.</p> <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, ali – potrdilo, da ima blago znak za okolje tipa I, ali – potrdilo neodvisne akreditirane ustanove, ali – potrdilo, da je bil stroj preskušen skladu z ISO ali enakovrednim standardom, ali – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
6.	<p>Plastični deli, ki so težji od 50 g, razen električnih kablov, morajo biti označeni v skladu z ISO 11469 ali enakovrednim standardom.</p> <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, ali – potrdilo, da ima blago znak za okolje tipa I, ali – potrdilo neodvisne akreditirane ustanove, ali – potrdilo, da je bil stroj preskušen skladu z ISO ali enakovrednim standardom, ali – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
7.	<p>Plastični materiali ne smejo vsebovati kadmija, živega srebra ali njihovih spojin.</p> <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve zahtevo izpolnil, ali – potrdilo, da ima blago znak za okolje tipa I, ali

	<ul style="list-style-type: none"> – potrdilo neodvisne akreditirane ustanove, ali – potrdilo, da je bil stroj preskušen skladu z ISO ali enakovrednim standardom, ali – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
8.	<p>Sredstva za obdelavo površine ne smejo vsebovati pigmentov ali dodatkov na osnovi svinca, kadmija, kroma, živega srebra ali njihovih spojin.</p> <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, ali – potrdilo, da ima blago znak za okolje tipa I, ali – potrdilo neodvisne akreditirane ustanove, ali – potrdilo, da je bil stroj preskušen skladu z ISO ali enakovrednim standardom, ali – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
5.4.2 Merili za oddajo javnega naročila	
Za razvrstitev ponudb naročnik poleg cene ali stroškov in morebitnih drugih meril določi:	
1.	<p>Merilo »emisije hrupa«.</p> <p>Ponudba z stroji z ravnmi hrupa, ki so nižje od največjih dovoljenih ravni,¹² vključenih v tehnične specifikacije, se točkuje z dodatnimi točkami na način, ki ga predvidi naročnik. Delež tega merila v razmerju do ostalih meril v razpisni dokumentaciji določi naročnik.</p> <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil merilo, ali – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali – rezultate laboratorijskih preskusov, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da je merilo izpolnjeno. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje merilo.</p>
2.	<p>Merilo »emisije izpušnega plina«.</p> <p>Ponudba z stroji z emisijami izpušnega plina, ki so nižje od tistih iz Direktive 97/68/ES,¹³ se točkuje z dodatnimi točkami na način, ki ga predvidi naročnik. Delež tega merila v razmerju do ostalih meril v razpisni dokumentaciji določi naročnik.</p> <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil merilo, ali – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da je merilo izpolnjeno, ali – rezultate preskusov emisij izpušnih plinov, ki jih v skladu s splošnim standardom iz Direktive Evropske unije 97/68/ES opravi preskusni laboratorij, ki ima dovoljenje v skladu z to direktivo, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da je merilo izpolnjeno. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje merilo.</p>
5.4.3 Posebna določila pogodbe o izvedbi naročila	

¹² Pri ugotavljanju emisij hrupa se uporabijo preskusne metode, navedene v specifikacijah, ali enakovredne.

¹³ Besedilo Direktive Evropskega parlamenta in Sveta 97/68/ES z dne 16. decembra 1997 o približevanju zakonodaje držav članic o ukrepih proti plinastim in trdnim onesnaževalom iz motorjev z notranjim zgorevanjem, namenjenih za vgradnjo v necestno mobilno mehanizacijo (UL L št. 59 z dne 27. februarja 1998, str. 1) in njene spremembe: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:31997L0068>.

Naročnik med pogodbeni določila vključi določilo:

1.	V primeru, da ponudnik ne izpolnjuje pogodbenih obveznosti na način, predviden v pogodbi o izvedbi javnega naročila, naročnik od te pogodbe odstopi.

5.5. Strojna mazivna olja (razen maziv za štiriktakne motorje)

5.5.1 Tehnične specifikacije

Naročnik v tehničnih specifikacijah poleg ostalih zahtev, ki so predmet javnega naročila ali posameznega sklopa, določi:

1.	<p>Sestavljeno strojno mazivno olje mora imeti naslednjo vsebnost ogljika, ki izvira iz obnovljivih surovin, pridobljenih iz rastlinskih olj ali živalskih maščob:</p> <ul style="list-style-type: none">- ≥ 55 % (m/m) za hidravlična olja;- ≥ 50 % (m/m) za masti;- ≥ 75 % (m/m) za olja za verižne žage in druga maziva, ki gredo v celoti v izgubo;- ≥ 55 % (m/m) za olja za dvotaktne motorje. <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none">- izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, in navesti podrobno sestavo izdelka in izvor obnovljivih snovi ali- potrdilo, da ima blago znak za okolje tipa I, ali- potrdilo neodvisne akreditirane ustanove, ali- tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali- ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
2.	<p>Izdelki ne smejo biti razvrščeni in označeni z enim ali več naslednjimi stavki za nevarnost po Uredbi (ES) št. 1272/2008¹⁴ oziroma kombinacijami teh stavkov:</p> <ul style="list-style-type: none">- H332,- H312,- H302,- H330 in H331,- H311,- H301,- H330,- H310,- H300,- H373,- H314,- H314,- H319,- H335,- H315,- H370,- H351,- H318,- H334,- H317,- H350,- H340,- H372 in H373,- H350i,- H400,- H411,- H412,

¹⁴ Besedilo Uredbe (ES) št. 1272/2008 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2008 o razvrščanju, označevanju in pakiranju snovi ter zmesi, o spremembi in razveljavitvi direktiv 67/548/EGS in 1999/45/ES ter spremembi Uredbe (ES) št. 1907/2006 (UL L št. 353 z dne 31. decembra 2008, str. 1): <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008R1272:SL:NOT>.

	<ul style="list-style-type: none"> - H413, - EUH059, - H360F, - H360D in H360FD, - H361f, H360FD in H360Df, - H361d in H360Fd, - H362, - H304, - EUH066, - H336, - H371. <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, ali - seznam vseh glavnih sestavin,¹⁵ ki so vključene v izdelek, z navedbo njihovih imen in, kadar je to ustrezno, številke EINECS ali ELINCS ter koncentracij, v katerih se uporabljajo, in varnostni list izdelka¹⁶ ter varnostne liste vsake glavne sestavine,¹⁷ ali - potrdilo, da ima blago znak za okolje tipa I, ali - potrdilo neodvisne akreditirane ustanove, ali - tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene, ali - ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
5.5.2 Posebna določila pogodbe o izvedbi naročila	
Naročnik med pogodbeno določila vključi določilo:	
1.	V primeru, da ponudnik ne izpolnjuje pogodbenih obveznosti na način, predviden v pogodbi o izvedbi javnega naročila, naročnik od te pogodbe odstopi.

5.6. Vrtnarske storitve

5.6.1 Pogoji za sodelovanje	
Naročnik poleg ostalih zahtev in pogojev, ki se nanašajo na sposobnost ponudnika za izvedbo javnega naročila, v razpisni dokumentaciji določi:	
1.	<p>Ponudnik mora biti usposobljen za izvajanje strukturiranih in dokumentiranih okoljskih postopkov vsaj za naslednja področja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ocena najpomembnejših okoljskih vidikov dejavnosti; - zmanjšanje količine odpadkov in ločeno zbiranje; - zmanjšanje porabe vode in energije, tudi v prevozi; - uporaba fitofarmaceutskih sredstev. <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p>

¹⁵ Za glavno sestavino šteje vsaka snov, ki je v mazivu prisotna z več kot 5-odstotnim masnim deležem.

¹⁶ Varnostni list izdelka mora izpolnjevati zahteve iz Direktive Komisije z dne 5. marca 1991 o opredelitvi in določitvi podrobne ureditve sistema posebnih informacij za nevarne pripravke pri izvajanju člena 10 Direktive 88/379/EGS (UL L št. 76 z dne 22. marca 1991, str. 35).

¹⁷ Varnostni list vsake glavne sestavine mora izpolnjevati zahteve iz Direktive Komisije z dne 5. marca 1991 o opredelitvi in določitvi podrobne ureditve sistema posebnih informacij za nevarne pripravke pri izvajanju člena 10 Direktive 88/379/EGS (UL L št. 76 z dne 22. marca 1991, str. 35) in Direktive Sveta z dne 27. junija 1967 o približevanju zakonov in drugih predpisov v zvezi z razvrščanjem, pakiranjem in označevanjem nevarnih snovi (UL št. 196 z dne 16. avgusta 1967, str. 1).

	<ul style="list-style-type: none"> – potrdilo, da ima kader, ki ima pri pooblaščenem izvajalcu usposabljanj iz fitomedicine opravljeno usposabljanje in pridobljeno izkaznico za uporabnika fitofarmaceutskih sredstev, če se uporabljajo fitofarmaceutska sredstva, in – potrdilo o uvedenem sistemu okoljskega ravnanja,¹⁸ ali – sprejeta pisna navodila in postopke, ki izkazujejo izpolnjevanje zahteve, ali – reference, iz katerih izhaja, da je ponudnik v zadnjih treh letih izvedel primerljive vrtnarske storitve, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene.
2.	<p>Osebjem, ki bo izvajalo vrtnarske storitve, mora biti usposobljeno za vrtnarjenje z manjšim vplivom na okolje,¹⁹ zlasti glede:</p> <ul style="list-style-type: none"> – načina varčevanja z vodo in energijo, – zmanjševanja odpadkov, upravljanja in ločenega zbiranja odpadkov, – uporabe izdelkov na osnovi obnovljivih surovin, – varnega ravnanja s kemičnimi izdelki in posodami ter upravljanja z njimi, – pravilne uporabe fitofarmaceutskih sredstev. <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrdilo, da ima kader, ki opravlja vrtnarske storitve, ustrezno strokovno izobrazbo, – potrdilo, da ima kader, ki ima pri pooblaščenem izvajalcu usposabljanj iz fitomedicine opravljeno usposabljanje in pridobljeno izkaznico za uporabnika fitofarmaceutskih sredstev, če se uporabljajo fitofarmaceutska sredstva, in – načrt usposabljanja, ob izteku pogodbe pa potrdilo, da je bilo usposabljanje izvedeno za novo in stalno osebje, ali – reference, iz katerih izhaja, da je ponudnik v zadnjih treh letih izvedel primerljive vrtnarske storitve, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene.
5.6.2 Tehnične specifikacije	
Naročnik v tehničnih specifikacijah poleg ostalih zahtev, ki se nanašajo na predmet javnega naročila ali posameznega sklopa, določi:	
1.	<p>Ponudnik mora pri izvedbi storitve izpolnjevati zahteve iz:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podtočke 1 točke 5.1.1., ki se nanašajo na tehnične specifikacije za okrasne rastline, – točke 5.2., ki se nanašajo na tehnične specifikacije za sredstva za izboljšanje tal; – podtočke 1 točke 5.1.1., ki se nanašajo na tehnične specifikacije za sestavljeno strojno mazivno olje. <p>Način dokazovanja: Naročnik preveri izpolnjevanje zahtev na način, predviden v podtočki 1 točke 5.1.1., točki 5.2. oziroma podtočki 1 točke 5.1.1 tega dokumenta.</p>
2.	<p>Ukrepi za zalivanje in uporabo vode morajo:</p> <ul style="list-style-type: none"> – čim bolj povečati uporabo vode, ki ni za pitje (deževnica, izvirska voda ali ponovno uporabljena voda);²⁰ – uporabiti prekrivanje s steljo ali zastirko za preprečevanje izhlapevanja na območjih, ki jih navede naročnik; – uporabljati samodejne namakalne sisteme, kot navede naročnik; – zagotavljati občasna poročila o porabi vode; – predložiti študije o potrebah po vodi v enem mesecu po začetku izvajanja pogodbe, da opredelijo količino vode, ki je potrebna za vsako zeleno površino;

¹⁸ Tak sistem se vzpostavi po standardu ISO 14001, shemi EMAS ali drugem primerljivem standardu ali shemi.

¹⁹ Osebjem, ki bo vrtnarilo, mora pred začetkom izvedbe javnega naročila opraviti usposabljanje za vrtnarjenje z manjšim vplivom na okolje.

²⁰ Naročnik zagotovi smernice na podlagi lastnosti razpoložljivih vodnih virov, ki so značilne za podnebje in lokacijo namakalnega sistema.

	<ul style="list-style-type: none"> – predlagati ureditev rastlin v skladu z njihovimi potrebami po vodi, če je treba posaditi nove rastline in to ni predhodno določeno. <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve zahtevo izpolnil, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
3.	<p>Samodejni namakalni sistem mora biti prilagodljiv glede količine vode, ki se porazdeljuje po območjih. Imeti mora nastavljive časomerilce za programiranje obdobja zalivanja in vlagomere, ki merijo vlažnost tal in samodejno ustavijo namakanje, kadar je stopnja vlažnosti tal dovolj visoka (na primer po dežju). Če naročnik določi, da je to primerno, mora namakalni sistem uporabljati vodo iz lokalno recikliranih virov, kot so deževnica, podzemna voda in filtrirana siva voda.²¹</p> <p>Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – tehnično dokumentacijo proizvajalca, iz katere izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
4.	<p>Odpadke, ki nastanejo med izvajanjem vrtnarskih storitev, je treba zbirati ločeno:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Vse organske odpadke (suho listje, ostanki obrezovanja, trava) je treba kompostirati na mestu, v objektih podjetja ali z oddajo podjetju za ravnanje z odpadki. – Lesne organske odpadke od vej itd. je treba zdrobiti na mestu ali v objektih podjetja in uporabiti za prekrivanje s steljo ali zastirko na dogovorjenih površinah. – Pred odlaganjem organskih odpadkov, ki vsebujejo invazivne tujerodne vrste, je treba zagotoviti ustrezno ravnanje, s katerim se prepreči nadaljnje širjenje viabilnih delov teh rastlin. – Odpadno embalažo je treba ločiti na obstoječe frakcije komunalnih odpadkov in odvreči v ustrezne cestne zabojnike (papir, plastika itd.). Odpadno embalažo nevarnih snovi, kot so fitofarmacevtska sredstva, je treba varno odložiti na odobrena zbirališča ali predati pooblaščenemu upravljavcu odpadkov za nadaljnjo obdelavo. – Motorna olja mora zbirati in obdelovati pooblaščenemu podjetju za ravnanje z odpadki. – Kadar se stroj za vrtnarjenje nepopravljivo pokvari, ponudnik sporoči naročniku končni namembni kraj stroja. <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
5.	<p>Za varstvo rastlin pred škodljivimi organizmi je treba porabo kemičnih fitofarmacevtskih sredstev zmanjšati z uporabo metod varstva rastlin z majhnim tveganjem iz pravilnika, ki ureja integrirano varstvo rastlin pred škodljivimi organizmi.</p> <p>Metode varstva rastlin z nizkim tveganjem so:</p> <ul style="list-style-type: none"> – mehansko ali fizikalno zatiranje plevela (strojno ali ročno), – mehansko ali fizikalno odstranjevanje napadenih ali okuženih rastlin ali delov rastlin ali škodljivih organizmov, – uporaba FFS, izdelanih na podlagi mikroorganizmov, rastlinskih izvlečkov, feromonov in snovi z nizkim tveganjem, registriranih oziroma dovoljenih v skladu z zakonom, ki ureja fitofarmacevtska sredstva,

²¹ Naročnik zagotovi smernice na podlagi lastnosti razpoložljivih vodnih virov, ki so značilne za podnebje in lokacijo namakalnega sistema.

	<ul style="list-style-type: none"> – uporaba koristnih organizmov za biotično varstvo rastlin, dovoljenih z zakonom, ki ureja zdravstveno varstvo rastlin, – uporaba osnovnih snovi, za katere v skladu z zakonom, ki ureja fitofarmacevtska sredstva, ni treba pridobiti odločbe o registraciji ali dovoljenja, in – uporaba pripravkov, ki so dovoljeni za ekološko kmetovanje v skladu z Uredbo Sveta (ES) št. 834/2007 z dne 28. junija 2007 o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških izdelkov ter razveljavitvi Uredbe (EGS) št. 2092/91 (UL L št. 189 z dne 20. julija 2007, str. 1), zadnjič spremenjeno z izvedbeno Uredbo komisije (EU) št. 392/2013 z dne 29. aprila 2013 o spremembi Uredbe (ES) št. 889/2008 v zvezi z nadzornim sistemom za ekološko pridelavo (UL L št. 118 z dne 30. aprila 2013, str. 5), če niso že urejeni z Uredbo (ES) št. 1107/2009 Evropskega Parlamenta in Sveta z dne 21. oktobra 2009 o dajanju fitofarmacevtskih sredstev v promet in razveljavitvi Direktiv Sveta 79/117/EGS in 91/414/EGS (UL L št. 309 z dne 24. novembra 2009, str. 1), zadnjič spremenjeno z Uredbo Sveta (EU) št. 518/2013 z dne 13. maja 2013 o prilagoditvi Uredbe (ES) št. 1107/2009 Evropskega parlamenta in Sveta zaradi pristopa Republike Hrvaške (UL L št. 158 z dne 10. junija 2013, str. 72). <p>Seznami iz tretje, četrte, pete in šeste alineje so dostopni na spletni strani UVHVVR (http://www.uvhvvr.gov.si/si/delovna_podrocja/fitofarmacevtska_sredstva/promet_uporaba_usposabljanje_in_naprave/uporaba_ffs/metode_z_majhnim_tveganjem/).</p> <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, ali – ustrezno dokazilo, iz katerega izhaja, da so zahteve izpolnjene. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
6.	<p>Servisna vozila, ki se uporabljajo pri izvedbi storitve, morajo glede emisije izpušnih plinov izpolnjevati zahteve za EURO 5 ali V ali višji standard.²²</p> <p>Način dokazovanja Ponudnik mora k ponudbi priložiti:</p> <ul style="list-style-type: none"> – izjavo, da bo pri izvedbi storitve izpolnil zahtevo, ali – seznam vozil, ki jih bo uporabljal za izvedbo storitve, in – tehnično dokumentacijo proizvajalca oziroma potrdilo o skladnosti, iz katerih izhaja, da vozilo izpolnjuje zahteve. <p>Naročnik med izvajanjem naročila preverja, ali ponudnik izpolnjuje zahteve.</p>
5.6.3 Merilo za oddajo javnega naročila	
Za razvrstitev ponudb naročnik poleg cene ali stroškov in morebitnih drugih meril določi:	
1.	<p>Merilo »okrasna rastlina, vzgojena ali donegovana v lokalnih talnih in klimatskih razmerah«.</p> <p>Ponudba, ki vključuje uporabo okrasnih rastlin, ki so vzgojene ali donegovane v lokalnih talnih in klimatskih razmerah, se točkuje z dodatnimi točkami na način, ki ga predvidi naročnik. Delež tega merila v razmerju do ostalih meril v razpisni dokumentaciji določi naročnik.</p> <p>Način dokazovanja: Ponudnik mora k ponudbi priložiti seznam vseh vrst, ki jih predlaga v dobavo, skupaj s cenami in skupnim številom enot, ki jih dobavi. Pri številu enot posamezne vrste, ki jih dobavi, mora navesti število enot, ki so vzgojene ali donegovane v lokalnih klimatskih in talnih razmerah.</p>
2.	Merilo »metode varstva rastlin z nizkim tveganjem«.

²² Naročnik lahko v razpisni dokumentaciji predvidi, da ponudnik to zahtevo izpolni v določenem roku, če je ne izpolnjuje v postopku javnega naročanja oziroma ob začetku izvajanja pogodbe. V ta namen naročnik določi ustrezen časovni rok (npr. šest mesecev), v katerem mora ponudnik zahtevo izpolniti.

	<p>Ponudba, ki pri zaščiti okrasnih rastlin pred škodljivci vključuje izključno metode varstva rastlin z nizkim tveganjem, se točkuje z dodatnimi točkami na način, ki ga predvidi naročnik. Delež tega merila v razmerju do ostalih meril v razpisni dokumentaciji določi naročnik.</p> <p>Način dokazovanja: Ponudnik mora k ponudbi priložiti seznam vseh najpogostejših škodljivih organizmov posameznih vrst okrasnih rastlin, ki jih bo dobavil, in metode varstva rastlin z nizkim tveganjem, ki jih bo pri posamezni vrsti in škodljivem organizmu izvajal.</p>
5.6.4 Posebna določila pogodbe o izvedbi naročila	
Naročnik med pogodbenimi določili vključi določilo:	
1.	<p>Ponudnik mora vsako leto pripraviti poročilo, v katerem navede podatke o:</p> <ul style="list-style-type: none"> – gorivu, porabljenem pri izvajanju storitve, – nazivih in količinah gnojil, fitofarmaceutskih sredstev oziroma uporabe metod z nizkim tveganjem²³ in uporabljenih mazivnih olj, – količino proizvedenih odpadkov po frakcijah in namembnih krajih ter – vseh drugih ukrepov za izvajanje storitev v skladu s pogodbenimi določili (ukrepi za zmanjšanje porabe vode, zmanjšanje embalaže itd.).
2.	Ponudnik mora naročnika takoj obvestiti o vseh rastlinah ali živalih, ki se zdijo invazivne, in v dogovoru s predstavnikom naročnika sprejeti ustrezne ukrepe. ²⁴
3.	V primeru, da ponudnik ne izpolnjuje pogodbenih obveznosti na način, predviden v pogodbi o izvedbi javnega naročila, naročnik od te pogodbe odstopi.

6. Pojasnila

Izvajanje vrtnarskih nalog v skladu z okoljskimi zahtevami lahko javnim naročnikom omogoči prihranke. Zlasti uporaba okrasnih rastlin, ki so vzgojene ali donegovane v lokalnih talnih in klimatskih razmerah oziroma uporaba avtohtonih rastlin in njihovih gojenih različic oziroma uporaba lokalnih sort in populacij, ki so dobro prilagojene lokalnim pogojem, lahko na primer zelo zmanjša stroške zalivanja in zatiranja škodljivcev. Uporaba namakalnih sistemov z manjšo porabo vode (npr. kapljični namakalni sistem), zastirke in razumna uporaba komposta, sredstev za izboljšanje talin fitofarmaceutskih sredstev so jasni primeri možnosti zmanjšanja stroškov. Vendar pa podatki o različnih cenah izdelkov ali strojev za vrtnarjenje z manjšim vplivom na okolje niso na voljo. Včasih lahko nastanejo dodatni stroški zaradi višjih cen izdelkov z manjšim vplivom na okolje, ki se uporabljajo pri vrtnarjenju (npr. v lokalnih talnih in klimatskih razmerah vzgojene ali donegovane rastline, biološko razgradljive posode, sredstva za izboljšanje tal, potrjena z znakom za okolje). Tudi stroški metod varstva rastlin z nizkim tveganjem so lahko višji (npr. biološko in mehansko zatiranje škodljivih organizmov).

Vrtnarske storitve lahko izvaja neposredno lastno osebje naročnika ali pa storitveno podjetje. Dodatno usposabljanje osebja z ustrezno predhodno izobrazbo s področja vrtnarstva je lahko neposredno povezano z zahtevami pri ravnanju s fitofarmaceutskimi sredstvi, okoljskimi zahtevami, vendar ustrezno tudi z vidika zdravja. Dodatno usposabljanje osebja mora vključevati tudi vidike varovanja zdravja pred hrupom,

²³ Obrazec iz pravilnika o integriranem varstvu rastlin (Uradni list RS 43/14).

²⁴ Priporočeni ukrepi za ravnanje z invazivnimi vrstami so:

- Zemlje in peska z območij, kjer so invazivne tujerodne vrste, ne raznašajmo naokrog.
- Kadar zaradi graditve ali zemeljskih del odstranimo naravno rastlinstvo, ga čim prej obnovimo z vrstami, ki so tu doma.
- Akvarijskih živali in rastlin ne izpuščajmo v naravo.
- V družtvih – na primer hortikulturnih, ljubiteljev akvarijskih živali, turistično-olepševalnih – organizirajmo izobraževanje članov o invazivnih tujerodnih vrstah in ravnanju tako, da bo tveganje kar najmanjše.
- O invazivnih tujerodnih vrstah poučimo tudi svoje prijatelje in sosede.
- Na vrtu invazivne okrasne rastline zamenjajmo z neinvazivnimi.

Priporočila za posamezno vrsto najdete tudi pri predstavitev rastlin in živali. Če organizirate odstranjevanje vrst, vam lahko z nasveti pomagajo strokovne ustanove. Več usmeritev je mogoče najti v Kodeksu ravnanja z invazivnimi tujerodnimi vrstami v hortikulturi, ki je dostopen na spletni strani http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/invazivke/kodeks_ravnanja_v_hortikulturi.pdf.

prahom, ravnanjem s kemičnimi snovmi itd. Treba je tudi spremljati spremembo zakonodaje, na primer na področju uporabe fitofarmaceutskih sredstev na javnih površinah, kar ureja Pravilnik o pravilni uporabi fitofarmaceutskih sredstev (Uradni list RS, št. 71/14).

Za znake za okolje tipa I ali znake ISO 14024 določa osnovna merila neodvisni organ in jih spremlja s certificiranjem in revizijskim postopkom. Zato so zelo pregledni, zanesljivi in neodvisni vir informacij. Ti znaki morajo izpolnjevati naslednje pogoje:

- zahteve za znak temeljijo na znanstvenih dokazih;
- znaki za okolje se sprejmejo v sodelovanju z vsemi interesnimi skupinami, kot so državni organi, potrošniki, proizvajalci, distributerji in okoljske organizacije;
- dostopni so vsem zainteresiranim stranem.

Pri javnem naročanju lahko naročnik zahteva, da je treba izpolnjevati zahteve, ki podpirajo določen znak za okolje. Znak za okolje tipa I se lahko uporablja kot oblika dokazila o skladnosti, naročnik pa ne sme zahtevati, da ima izdelek znak za okolje tip I. Poleg tega sme naročnik uporabiti le tiste zahteve za pridobitev znaka za okolje tipa I, ki se nanašajo na značilnosti izdelka ali storitve ali proizvodne procese. Ne sme pa uporabiti tistih zahtev, ki se nanašajo na splošno upravljanje podjetja.

Znak EU za okolje je razvil tudi okoljske zahteve za izdelke rastni substrati. Običajno je uporaba rastnih substratov omejena na nasade rastlin; če se uporabljajo kot sredstvo za izboljšanje tal, pa morajo izpolnjevati zgoraj navedene zahteve.

Kot dokazilo, da sredstva za izboljšanje tal izpolnjujejo okoljske zahteve, lahko ponudnik uporabi ustreznih znak za okolje tip I ali drugo ustrezno sredstvo, kot so laboratorijski preskusi. Za posode za rastline je dopusten znak za okolje tipa I »Modri angel« (ang. *Blue Angel*) ali izjava dobavitelja ali upravljavca nasada. Glede namakalnih sistemov se lahko ponudnik sklicuje na tehnično dokumentacijo opreme. Ker stroji za vrtnarjenje zajemajo zahteve za proizvodni proces in glede ravni emisij, je treba zanje kot akreditacijsko dokumentacijo predložiti izjave proizvajalca in tehnično dokumentacijo za stroje. Za mazivna olja velja, da se skladnost dokazuje z različnimi znaki za okolje tipa I. Če izdelek ni certificiran, mora ponudnik predložiti varnostni list izdelka ali laboratorijske preskuse, če varnostni listi za prikaz skladnosti niso dovolj podrobni.

Na ravni EU narašča zaskrbljenost v zvezi z uporabo fitofarmaceutskih sredstev in tveganjem, ki jih njihova uporaba pomeni za zdravje in okolje, hkrati pa poteka tudi usklajevanje postopkov njihove odobritve in registracije v celotni EU.²⁵ V Republiki Sloveniji se lahko uporabljajo fitofarmaceutska sredstva, ki so registrirana za uporabo na območju RS oziroma je zanje izdano ustrezno dovoljenje v skladu z Zakonom o fitofarmaceutskih sredstvih (Uradni list RS, št. 83/12). Podatki o tem so dostopni na spletnih straneh Uprave za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin.²⁶ V primeru morebitne spremembe zakonodaje glede omejitve uporabe fitofarmaceutskih sredstev je treba ponudbo prilagoditi trenutnim predpisom.

Naročnik naj pri zaščiti okrasnih rastlin pred škodljivimi organizmi daje prednost uporabi metod z nizkim tveganjem, ki so določene s pravilnikom o integriranem varstvu rastlin pred škodljivimi organizmi (Uradni list RS, št. 43/14), upoštevati pa je treba tudi omejitve iz Pravilnika o pravilni rabi fitofarmaceutskih sredstev (71/14).

Naročnik mora od ponudnika zahtevati, da predloži seznam vrst okrasnih rastlin, ki so vzgojene ali donegovane v lokalnih talnih in klimatskih razmerah, ki jih lahko dobavi. Na seznamu označi, ali gre za avtohtone rastline in njihove gojene različice oziroma lokalne sorte in populacije. Če želi naročnik povečati povezanost mestnih zelenih območij z naravnim okoljem in ustvariti habitate za lokalno živalstvo v mestu, lahko navede, da mora biti določen odstotek rastlin domorodnih ali avtohtonih (in njihove gojene različice) v regiji. Priporočljivo je, da so dobavljene rastline vzgojene ali donegovane v lokalnih talnih in klimatskih pogojih. Uredba o zavarovanih prostoživečih rastlinskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04, 110/04, 115/07, 36/09 in 15/14) določa ogrožene prostoživeče rastlinske vrste, pravila ravnanja z njimi, poseben varstveni režim ter ukrepe varstva in smernice za ohranitev habitatov teh vrst, z namenom ohranitve ugodnega

²⁵ Informacije o predpisih in postopkih glede odobritve aktivnih snovi in registracije fitofarmaceutskih sredstev so dostopne na spletni strani: <http://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/eu-pesticides-database/public/?event=homepage&language=EN>

²⁶ <http://spletni2.furs.gov.si/FFS/REGSR/index.htm>

stanja teh vrst. Na njeni podlagi je bil pripravljen tudi seznam zavarovanih domorodnih rastlinskih vrst v Sloveniji s slikovnim prikazom posamezne rastlinske vrste.²⁷ Naročnik od ponudnika zahteva, da predloži seznam domorodnih ali avtohtonih rastlin (in njihovih gojenih različic) in primerja različne ponudbe.

Naročnik mora določiti, kako bo presodil odstotek rastlin, ki so prilagojene lokalnim razmeram gojenja (rastline, vzgojene ali donegovane v lokalnih talnih in klimatskih razmerah oz. avtohtone in njihove gojene različice oz. lokalne sorte in populacije).

Zaskrbljenost v zvezi invazivnostjo rastlin in živali, zlasti tujih rastlin in živali narašča. Uredba (EU) št. 1143/2014 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. oktobra 2014 o preprečevanju in obvladovanju vnosa in širjenja invazivnih tujerodnih vrst (UL L št. 317 z dne 4. novembra 2014, str. 35), nazadnje spremenjena z Izvedbeno uredbo Komisije (EU) 2017/1263 z dne 12. julija 2017 o posodobitvi seznama invazivnih tujerodnih vrst, ki zadevajo Unijo, ki je bil vzpostavljen z Izvedbeno uredbo (EU) 2016/1141 v skladu z Uredbo (EU) št. 1143/2014 Evropskega parlamenta in Sveta (UL L št. 182 z dne 13. julija 2017, str. 37), zato določa seznam invazivnih tujerodnih rastlin in živali EU pomena,²⁸ seznam tujerodnih invazivnih vrst rastlin v Sloveniji pa je bil oblikovan ob popisu flore v naši državi.²⁹ Ministrstvo za okolje in prostor redno spremlja in objavlja koristne informacije o učinkih in zatiranju invazivnih rastlin in živali, vključno s seznamom in slikovnim prikazom invazivnih rastlin in živali ter ukrepi za omejevanje in zatiranje ter nadomeščanje s primernejšimi rastlinami in živalmi. Koristne informacije o invazivnih tujerodnih vrstah so dostopne tudi na spletni strani Mestne občine Ljubljana.³⁰ Zatiranje invazivnih rastlin in živali bi moralo biti praviloma vključeno v posebno pogodbo, ker ne gre za običajno delo. V ustrezni pogodbi se lahko zagotovi ustrezna stopnja odlaganja.

Zahteve glede emisij vozila za vrtnarjenje za EURO 5 ali V pomenijo, da so vozila za vrtnarjenje praviloma izdelana v letih 2000, 2001 ali pozneje, ali da je bilo vozilo spremenjeno, da izpolnjuje zahteve tega standarda v zvezi z emisijami.³¹ Zahteve za zeleno javno naročanje dostavnih vozil so na voljo v merilih EU za zeleno naročanje prevozov.

Ker so številne okoljske zahteve določene v pogodbenih določilih za izvedbo javnega naročila, je zelo pomembno pravilno upravljanje, nadzor in usmerjanje izvajanja pogodbe, ko je ta sklenjena.

Stroškovni vidiki

Izvajanje vrtnarskih nalog v skladu z okoljskimi merili lahko javnim upravam omogoči prihranek. Zlasti uporaba okrasnih rastlin, ki so vzgojene ali donegovane v lokalnih talnih in klimatskih razmerah, avtohtonih vrst in njihovih gojenih različic ali lokalnih sort in populacij, ki so dobro prilagojene lokalnim pogojem, lahko na primer zelo zmanjša stroške zalivanja in zatiranja škodljivcev. Uporaba namakalnega sistema z nizko porabo vode (npr. kapljični namakalni sistem), zastirke in razumna uporaba komposta, sredstev za izboljšanje tal in fitofarmaceutskih sredstev so jasen primer možnosti zmanjšanja stroškov.

²⁷ Seznam zavarovanih domorodnih rastlinskih vrst v Sloveniji je dostopen na spletni strani:

https://sl.wikipedia.org/wiki/Seznam_zavarovanih_domorodnih_rastlinskih_vrst_v_Sloveniji

²⁸ Informacije EU o invazivnosti rastlin in živali so dostopne na spletni strani: http://ec.europa.eu/environment/nature/invasivealien/index_en.htm.

²⁹ Seznam tujerodnih invazivnih vrst rastlin v Sloveniji je dostopen na spletni strani http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/narava/invazivne_tujerodne_vrste_rastlin_in_zivali/rastline_invazivne_tuje_rodne_vrste/.

³⁰ Predpisi in koristne informacije o invazivnih rastlinah in živalih o dostopne na spletni strani: http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/narava/invazivne_tujerodne_vrste_rastlin_in_zivali/, seznam invazivnih tujerodnih rastlin, osnovni napotki, kako jih omejevati, ter s tem povezane aktivnosti pa so dostopni tudi na spletni strani Mestne občine Ljubljana: <https://www.ljubljana.si/sl/moja-ljubljana/varstvo-okolja/invazivne-tujerodne-vrste/>.

³¹ Okoljske zahteve za javno naročanje dostavnih vozil so na voljo na spletni strani Evropske komisije v sklopu okoljskih zahtev za zeleno javno naročanje vozil http://ec.europa.eu/environment/gpp/eu_gpp_criteria_en.htm, na nacionalni ravni pa v uredbi, ki ureja zeleno javno naročanje, pri čemer so v zvezi z njimi pripravljene tudi primeri okoljskih zahtev.

Vendar pa podatki o različnih cenah izdelkov ali strojev za vrtnarjenje z manjšim vplivom na okolje niso na voljo. Včasih lahko nastanejo dodatni stroški zaradi višjih cen izdelkov z manjšim vplivom na okolje, ki se uporabljajo pri vrtnarjenju (npr. okoljsko vzgojene rastline, biološko razgradljive posode, sredstva za izboljšanje tal, potrjena z znakom za okolje). Tudi stroški alternativnih nekemičnih metod so lahko višji (npr. biološko in mehansko zatiranje škodljivih organizmov).

Pojmi

V teh okoljskih zahtevah in merilih se uporabljajo naslednje opredelitve:

- »rastlina, ki je prilagojena lokalnim razmeram gojenja« pomeni rastlino, ki je prilagojena kislosti tal, povprečnim padavinam, razponu temperature v letu in drugim dejavnikom v regiji, ki vplivajo na njeno obstojnost in rast.